Kmeť Andrej (1841-1908)

Zakladateľ a prvý predseda Slovenskej muzeálnej spoločnosti, organizátor vedeckého života na Slovensku, vlastivedná bádateľ.

Študoval na gymnáziu v Banskej Štiavnici a Trnave, v rokoch 1861-1865 teológiu v Ostrihome. V rokoch 1865-1868 kaplán v Senohrade, v rokoch 1868-1878 rímskokatolícky farár v Krnišove, v rokoch 1878-1906 v Prenčove, od roku 1906 na odpočinku v Martine. Zberateľský záujem o ľudovú kultúru prejavil už v mladosti. Cez prázdniny roku 1863 zozbieral *Prostonárodné vianočné piesne*, ku ktorej boli pripojené *Nápevy vianočných piesní*. Neskôr zapisoval povesti, rozprávky, miestopisné názvy, ktoré považoval za východisko pri pátraní po archeologických náleziskách. Vo vlastnej monografii *Veleba Sitna* (Tovaryšstvo 1, 1893; reedícia Bratislava 1988) opisuje aj zamestnanie (práce v poľnohospodárstve, baníctvo, hrnčiarstvo v Prenčove a Beluji) a odev ľudu. V štúdií *Náhrobníky kamenné v hrobitove prenčovskom* (Tovaryšstvo 3, 1900) ich porovnáva s kamennými náhrobníkmi celého Hontu a na základe literatúry sleduje ich paralely v Bosne, Hercegovine a Srbsku. V úsilí hmotne pomôcť ľudu sprostredkoval predaj hontianskych výšiviek a čipiek do Čiech, na Moravu a do Viedne. Výšivky a čipky, ktoré považoval za doklad starobylosti slovenskej ľudovej kultúry a reprezentáciu národnej kultúry, posielal na početné výstavy: roku 1873 na svetovú výstavu vo Viedni, roku 1887 na Výstavu slovenských výšiviek v Martine, roku 1891 na Českú jubilejnú výstavu v Prahe, roku 1893 na Svetovú výstavu v Paríži, roku 1895 na Národopisnú výstavu československú v Prahe. Vedeckým výsledkom tejto Kmeťovej činnosti je štúdia *O výšivkách a čipkách v Hnote* (Tovaryšstvo 1, 1893), v ktorom detailne rozoberá a triedi ornamenty, opisuje pracovné postupy a terminológiu. Uverejňuje kresby vzorov, vzorníky výšiviek a fotografie odevu bzovského kraja. Založil ovocinárske spolky a knižnice (Krnišov, Senohrad), Štepársky spolok v Hornom Honte. Uverejňoval články o správnych formách hospodárenia (Slovenské noviny, Národné noviny, Obzor). V edícií *Hospodársko-priemyselná knihovňa* (vydavateľ I. Dusarov) uverejnil preklad z V. Löbeho práce *Hlavnie pravidlá o poľnom hospodárstve* (1866). Na požiadanie MS napísal dvojzväzkové dielo *Hospodár na Slovensku* (1875), ktoré však v dôsledku zrušenia MS ostalo v rukopise. Slovákov považoval Kmeť za autochtónne obyvateľstvo Uhorska, ktorých ľudová kultúra sa podľa neho zachovala v nezmenenej forme až do súčasnosti. Požadoval preto zhromažďovať materiály o ľudovej kultúre a uschovať ich v múzeu na ďalšie vedecké spracovanie. Svojou iniciatívou pri založení Múzea pri Dome v Martine a Muzeálnej slovenskej spoločnosti, v rámci ktorej sa vyčlenil aj národopisný odpor Slovenského múzea, položil pre slovenskú etnografiu a folkloristiku základy na ich kvalitatívne nový rozvoj.

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania